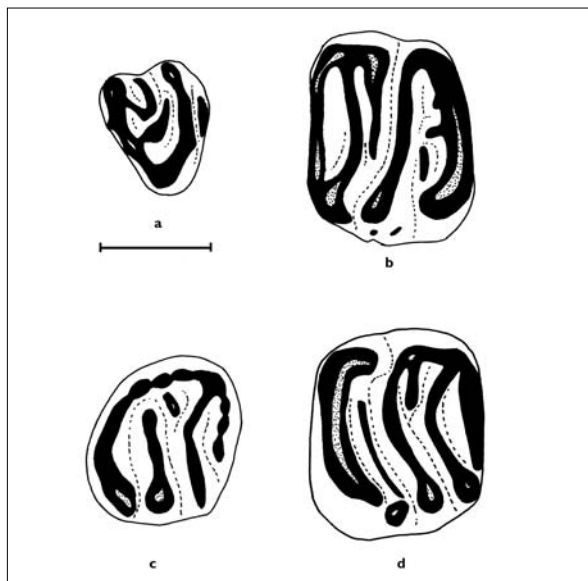

Brielle blij met eikelmuis

KEES MOELIKER *

In de raadszaal van Brielle vond vrijdag 7 december j.l. een bijzondere bijeenkomst plaats. Een bont gezelschap van lokale bestuurders, inwoners, medewerkers van het Natuurmuseum Rotterdam, een aantal kopstukken uit de paleontologen scene en lokale verslaggevers was samengekomen ter gelegenheid van de presentatie van een nieuwe soort muis, een fossiele eikelmuis, waarvan de resten in de ondergrond van Brielle werden gevonden. Leen Hordijk had ze opgeboord uit zijn befaamde boorputten, Jelle Reumer ontdekte dat er sprake was van een nog onbeschreven soort en noemde hem *Eliomys briellensis*, de Brielse eikelmuis. Reden genoeg voor de burgemeester van Brielle om een feestje te geven, want het komt zelden voor dat een Nederlandse gemeente wordt vereeuwigd in de internationale zoölogische nomenclatuur.

Al meer dan twintig jaar voert de Briellenaar Leen Hordijk boringen uit naar de ondergrond van zijn woonplaats. In de polder Zuurland, iets ten zuiden van Brielle, heeft hij inmiddels negen boringen gezet tot een maximale diepte van ruim 100 meter. Het sediment, dat in blubbervorm van verschillende diepten naar boven komt, spoelt Hordijk door een fijnmazige zeef. Het materiaal dat in de zeef achterblijft wordt nauwgezet onder de binoculaire microscoop onderzocht en gesorteerd. Al doende¹ heeft hij een schat aan fossiele overblijfselen ontdekt en verzameld, waaronder zaden, zoogdierkiesjes en schelpen.

BOVENAANZICHT
VAN DE VIER BEKENDE
KIESJES VAN
ELIOMYS BRIELLENSIS.
HET MAATSTREEPJE
IS 1 MM. **b** IS HET
HOLOTYPEN.
[ILLUSTRATIE: JELLE REUMER]

Zijn collectie muizen is inmiddels uitgegroeid tot meer dan 1000 kiezen en (in mindere mate) kaakjes, afkomstig van bosmuizen, woelmuizen, spitsmuizen, mollen en zeldzamer voorkomende groepen zoals slaapmuizen en eekhoorns. Hordijks collectie wordt in nauwe samenwerking met paleontologen van onder andere het Natuurmuseum Rotterdam bestudeerd. In 1998 werd een fossiele soort woelmuis (*Mimomys hordijki*) beschreven als nieuw voor de wetenschap², en nu is de beurt aan een slaapmuis. Tot deze groep knaagdieren behoren de in ons land ook tegenwoordig voorkomende maar zeer zeldzame

DE BURGEMEESTER
VAN BRIELLE MEVROUW
B.E.A. VAN DER KLUIT-DE
GROOT IS ZICHTBAAR
VERGULD MET DE
'INGELIJSTE KIEZEN'.
[FOTO: KEES MOELIKER]

hazelmuis en de eikelmuis. Deze laatste, *Eliomys quercinus* geheten, komt in Zuid Limburg sporadisch voor, maar is minder zeldzaam in landen als Frankrijk en Spanje.

Vier kiesjes

Onder paleontologen is de belangstelling voor de kiesjes uit Zuurland groot, want waar vind je zo'n hoeveelheid en zulk goed gedocumenteerd materiaal uit de Nederlandse bodem? Leen Hordijk heeft zo zijn adresjes waar hij zijn oogst voor wetenschappelijk onderzoek aanbiedt. Jelle Reumer, kenner op het gebied van fossiele insectivoren en knaagdieren, is een van zijn vaste afnemers. In 1999 publiceerden ze samen een overzicht van de fossiele insecteneters (mollen, spitsmuizen en egels) uit de Brielse bodem³, en onlangs stortte Reumer zich op de slaapmuizen-kiezen. Hij ontdekte drie kiesjes van een uitgestorven hazelmuis (*Muscardinus pliocaenicus*) en vier kiesjes (van om en nabij de millimeter groot) bleken duidelijk (ietsje) groter en deels anders van bouw te zijn dan de kiezen van alle bekende recente en fossiele eikelmuissoorten. In de paleontologie, waarbij vaak - noodgedwongen - met karig materiaal gewerkt wordt, is dat verschil genoeg om een nieuwe soort op te baseren. Als eerbetoon aan de stad Brielle, noemde Reumer deze nieuwe soort *Eliomys briellensis*. Hij publiceerde de officiële beschrijving in het laatste nummer van DEINSEA dat in november verscheen⁴.

Pluimstaart

Volgens Reumer is de Brielse eikelmuis - met een beetje fantasie en wat rekenwerk op basis van de maten van de kiezen - een diertje is geweest met een lichaamslengte van zo'n 15-16 cm (de gewone eikelmuis is 11-15 cm groot), plus nog een pluimstaart van 10-12 cm. De periode waarin het dier in onze streek leefde is het zogenaamde Late Tiglien, een periode die ongeveer 1,5 miljoen jaar geleden te dateren valt. Het was toen vochtig-warm in het gebied dat nu Nederland heet en de fauna bestond, behalve uit eikel- en andere muizen, uit nijlpaarden, herten, sabeltandtijgers en zelfs apen. De Brielse eikelmuis is inmiddels uitgestorven. Het was in zijn tijd waarschijnlijk geen algemeen voorkomend dier, want van de meer dan duizend kiesjes van muizen en andere kleine zoogdieren in de collectie van Leen Hordijk zijn tot nu toe maar vier kiesjes gevonden die tot deze soort behoren.

'Is dat alles'

De burgemeester van Brielle, mevrouw B.F.A. van der Kluit-de Groot, bekende dat er in de week voorafgaand aan de receptie wel wat lacherig over de eikelmuis werd gedaan en dat ze bij de aanblik van de vier miezerige kiesjes - die Reumer voor de gelegenheid in een reepje kauwgom had geprikt en zijn binnenzak had gestoken - de uitspraak 'Is dat alles' nog maar net kon inslikken. Toch is het volgens de burgemeester een hele eer om als gemeente vernoemd te worden in de naam van een nieuwe diersoort. Bovendien had Leen Hordijk haar aan het verstand gebracht dat een nieuwe muis, wetenschappelijk

TWEE VAN DE SPREKERS
VAN 7 DECEMBER: JELLE
REUMER (LINKS) EN
LEEN HORDIJK.
[FOTO'S: KEES MOELIKER]

gezien, net zo belangrijk is als een nieuwe dinosaurius. En daar was zij het mee eens. Omdat het type-materiaal (de vier kiesjes) van de Brielse eikelmuis in de collectie Hordijk beter op zijn plaats is dan in het plaatselijke streekarchief, bood Jelle Reumer de gemeente Brielle de ingelijste originele tekeningen van het type-materiaal aan. De burgemeester was er zichtbaar verguld mee.[]

Verwijzingen

- ¹ Hordijk, L.W., 1988 - De uitvoering van de boring Zuurland nabij Brielle - *Cranium* 5(2): 109-113
- ² Van Kolfschoten, T. & Tesakov, A.S., 1998 - The late Pliocene *Mimomys hordijki* sp.nov. from the Zuurland borehole (The Netherlands) - *Mededelingen Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO* 60: 187-192
- ³ Reumer, J.W.F. & Hordijk, L.W., 1999 - Pleistocene Insectivora (Mammalia) from the Zuurland boreholes near Rotterdam, The Netherlands - in: Reumer, J.W.F. & de Vos, J. (eds.) - *Elephants have a snorkel! Papers in honour of Paul Y. Sondaar - Deinsea* 7: 253-281
- ⁴ Reumer, J.W.F., 2001 - Gliridae (Mammalia, Rodentia) from the Zuurland boreholes near Rotterdam, the Netherlands - *Deinsea* 8: 41-47

ZO ONGEVEER MOET DE
BRIELSE EIKELMUIS ERUIT
GEZIEN HEBBEN:
ELIOMYS QUERCINUS.
[ILLUSTRATIE: UIT
S. FRECHKOP, FAUNE DE
BELGIQUE, BRUSSEL, 1958]